

সম্প্রসাৰণ বুলেটিন নং ৪/২০০১

# মুচৰ মাহৰ উন্নত কৃষি পদ্ধতি



শ্ৰীচিন্ময় কুমাৰ শৰ্মা

প্ৰশিক্ষণ সহযোগী

কৃষি বিজ্ঞান কেন্দ্ৰ  
অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়  
খুমটাই, গোলাঘাট, অসম

## মচুৰ মাহৰ উন্নত কৃষি পদ্ধতি

শ্ৰীচিন্ময় কুমাৰ শৰ্মা  
প্ৰশিক্ষণ সহযোগী

ভাৰতবৰ্ষৰ জনসাধাৰণৰ খাদ্য তালিকাত মাহ জাতীয় শস্যই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে। আমাৰ দেশৰ জনসংখ্যাৰ এক বৃহৎ অংশই নিৰামিষভোজী হোৱা বাবে দেহৰ গঠন আৰু বৃদ্ধিৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা প্ৰ’টিন জাতীয় খাদ্যৰ বেছি অংশ মাহ জাতীয় শস্যৰ দ্বাৰা পূৰণ হয়। মানুহৰ দেহৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা এই প্ৰ’টিন মাছ, মাংস, কণী, গাখীৰ আদিৰ যোগেদিও পূৰণ কৰিব পৰা যায় যদিও বজাৰত এইবোৰ মূল্য আকাশলগী হোৱা বাবে প্ৰ’টিনযুক্ত খাদ্য হিচাপে মাহ জাতীয় শস্যৰ গুৰুত্ব দিনে দিনে বাঢ়ি আহিছে। ইয়াৰ উপৰিও মাটিৰ উৰ্বৰতা বৃদ্ধি, ভূমি আৰু ভূমিৰ আদ্ৰতা সংৰক্ষণ, বন-বাত নিয়ন্ত্ৰণ, গৰু-মহৰ খাদ্য হিচাপেও মাহ জাতীয় শস্যৰ যথেষ্ট গুৰুত্ব আছে।

অসমৰ মাটিৰ বাবে উপযোগী বিভিন্ন ধৰণৰ মাহ-জাতীয় শস্যৰ ভিতৰত মচুৰ মাহ অন্যতম। আমি ব্যৱহাৰ কৰা ডাইল জাতীয় শস্যৰ ভিতৰত মচুৰ মাহতেই আটাইতকৈ বেছি প্ৰটিন (শতকৰা প্ৰায় ২৫ ভাগ) থাকে। তাৰোপৰি ইয়াত ‘ক’, ‘খ’, ‘গ’ ভিটামিন আৰু মানুহৰ দেহৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় ‘এমাইনো এচিড’ পোৱা যায়। তলত মচুৰ মাহৰ খেতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ’ল।

### শস্যৰ জাত :

অসমৰ মাটিৰ বাবে উপযোগী বিভিন্ন জাতৰ বিষয়ে তলত উল্লেখ কৰা হ’ল।

জাত	কৃষিকাল (দিন হিচাপে)	উৎপাদন (কুইণ্টল/বিঘাত)
বি-৭৭	১১০-১২০	১.০-১.৫
এল-৯-১২	১২০-১৩০	১.০-১.৫
পি,এল-৪০৬	১২০-১২৫	১.০-১.৫
পি,এল-৮১-৪	১২০-১২৫	১.০-১.৫

### মাটি নিৰ্বাচন :

মচুৰ মাহৰ খেতিৰ বাবে পানী জমা নোহোৱা পলসুৱা মাটি নিৰ্বাচন কৰা দৰকাৰ।

## বীজ সিঁচাৰ সময় :

মচুৰ মাহৰ বীজ কাতি মাহৰ ভিতৰত পথাৰত সিঁচিব লাগে ।

## মাটি প্ৰস্তুতি :

মাটি প্ৰস্তুতিৰ কাম বীজ সিঁচাৰ ৩/৪ সপ্তাহ আগেয়ে আৰম্ভ কৰিব লাগে । মাটিডৰা ভালদৰে ৩/৪ বাৰ হালবাই মৈয়াই মিহি কৰি লব লাগে । মাটি প্ৰস্তুতিৰ আৰম্ভণিতে প্ৰতি বিঘা তলীত ৬ কুইণ্টল হিচাপে পচন সাৰ প্ৰয়োগ কৰি লোৱা দৰকাৰ ।

## চূণ প্ৰয়োগ :

অসমৰ মাটি টেঙা গুণযুক্ত হোৱা হেতুকে মাটিডৰাত চূণ প্ৰয়োগ কৰি লোৱা দৰকাৰ । চূণ প্ৰয়োগ কৰাৰ আগেয়ে মাটি পৰীক্ষা কৰি প্ৰয়োজনীয় চূণৰ পৰিমাণ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি লব লাগে । চূণ বীজ সিঁচাৰ কমেও ১৫ দিন আগতে প্ৰয়োগ কৰি মাটিৰ লগত ভালদৰে মিহলাই দিব লাগে ।

## বীজৰ পৰিমাণ আৰু বীজ সিঁচাৰ দূৰত্ব :

প্ৰতিবিঘা তলীৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা বীজৰ পৰিমাণ হ'ল ৪.০ কিঃগ্ৰাঃ । এই বীজ প্ৰতি ১০ ইঞ্চিমান দূৰত্বত লোৰ বনাই প্ৰতি ২ ইঞ্চি মানৰ অন্তৰে অন্তৰে সিঁচিব লাগে ।

## জীৱাণু সাৰ প্ৰয়োগ :

জীৱাণু সাৰ প্ৰয়োগ কৰিবৰ বাবে বীজ সিঁচাৰ আগেয়ে বীজখিনি পৰিষ্কাৰ পানীত তিয়াই লব লাগে । ইয়াৰ পিচত অনুমোদিত পৰিমাণৰ জীৱাণুসাৰ বীজখিনিৰ লগত ভালদৰে মিহলাব লাগে যাতে প্ৰতিটো বীজতেই ইয়াৰ প্ৰলেপ পৰে । এনেদৰে জীৱাণু সাৰ মিহলোৱা বীজখিনি কাপোৰ বা বস্তাত মেলি দি ছাঁত শুকুৱাব লাগে । প্ৰতি কিঃগ্ৰাঃ বীজৰ বাবে ৫০ গ্ৰাম মান জীৱাণুৰ সাৰৰ প্ৰয়োজন হব ।

## ৰাসায়নিক সাৰ প্ৰয়োগ :

মাটিডৰাত ৰাসায়নিক সাৰ প্ৰয়োগ কৰিলে ই প্ৰত্যক্ষভাৱে উৎপাদন বৃদ্ধিত সহায় কৰে । মচুৰ মাহৰ খেতিৰ বাবে তলত উল্লেখ কৰা পৰিমাণৰ সাৰৰ প্ৰয়োজন হয় ।

(ক) জীৱাণু সাৰ ব্যৱহাৰ নকৰিলে প্ৰতি বিঘা তলীত ৪.৫ কিঃগ্ৰাঃ ইউৰীয়া আৰু ৩০ কিঃগ্ৰাঃ একক চুপাৰ ফচফেট সাৰৰ প্ৰয়োজন হয় ।

(খ) জীৱাণু সাৰ ব্যৱহাৰ কৰিলে প্রতি বিঘা তলীৰ বাবে ৩ কিঃগ্ৰাঃ ইউৰীয়া আৰু ৩০ কিঃগ্ৰাঃ একক চুপাৰ ফচফেট সাৰৰ দৰকাৰ হব ।

(গ) জীৱাণু সাৰ ব্যৱহাৰ নকৰিলে ইউৰীয়া আৰু একক চুপাৰ ফচফেট সাৰৰ সলনি ডি, এ, পি সাৰ প্রতি বিঘাতলীত ১০ কিঃগ্ৰাঃ হাৰত প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে ।

(ঘ) অনুমোদিত ৰাসায়নিক সাৰৰ সমুদায় অংশ বীজ সিঁচাৰ আগেয়ে শেষৰ বাৰ চাহ কৰাৰ সময়ত প্ৰয়োগ কৰিব লাগে ।

### প্ৰতি-পালন :

বীজ সিঁচাৰ ২০-২৫ দিন পিচত বনবাত নিৰাই দি ঘনকৈ গজা পুলিবোৰ উভালি পাতল কৰি দিব লাগে ।

### জলসিঞ্চন :

পানী যোগানৰ ব্যৱস্থা থকা মাটিত খৰাং পৰিস্থিতিয়ে বিৰাজ কৰা যেন পালে গুটি ধৰা সময়ত পাতলীয়াকৈ জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে ।